

DODA-
P r e -
obreda svečane

Dio sv. mise	Celebrant	Đakon
<p>1. <i>Iz sakristije k oltaru.</i></p>	<p>Obučen za misu na znak ceremonijarov otkrije se, duboko nakloni glavu prema križu i lakim naklonom odzdravi službenicima, pokrije glavu, sklopi ruke, te polazi za đakonom u crkvu. Na ulazu u crkvu, ako je običaj i nije prije mise <i>Asperges</i>, primi od đakona blagoslovenu vodu, otkrije se i prekriži, opet se pokrije i nastavi put k oltaru. Došavši k oltaru skine bired, daje ga đakonu, te genufektira ili se duboko nakloni prema tome, da li je u oltaru presv. Sakramenat ili nije.</p>	<p>Na znak ceremonijarov otkrije se i glavu duboko nakloni križu, a onda srednje celebrantu, pokrije se, te sklopljenih ruku ide za subđakonom; na ulazu primi od ceremonijara vodu, ako je običaj, i okrenuvši se za svojom desnom pruži celebrantu; otkrije se i prekriži; opet se pokrije i nastavi put. Došavši pred oltar, otkrije se i preda svoj bired ceremonijaru. Ako se ulazi k oltaru sa strane epistole, to će došavši k oltaru malo stupiti natrag, da pusti celebranta. Primi od celebranta bired uz dužne poljupce i preda ga ceremonijaru. Kad celebrant načini reverenciju oltaru, poklekne na jedno koljeno sa svom ostalom asistencijom.</p>
<p>2. <i>Pristupne molitve.</i></p>	<p>Poslije reverencije oltaru moli na izmjenice s ostalim službenicima pristupne molitve. Na riječi: <i>Vobis fratres</i> i <i>vos fratres</i> duboko nagnut okrene se malo najprije k đakonu a onda k subđakonu. Isto tako na riječi: <i>Miseratur vestri</i> ali samo malim naklonom glave.</p>	<p>Na izmjenice s celebrantom moli pristupne molitve, stojeći celebrantu s desne strane. Na <i>Miseratur tui</i> malo se nagne i okrene k celebrantu a na riječi <i>tibi pater</i> i <i>te pater</i> okrene se također k celebrantu ali duboko nagnut.</p>

TAK II.
g l e d
svete mise.

Subđakon	Ceremonijar	Turifer i akoliti
<p>Kad ceremonijar daje znak, da se može poći k oltaru, otkrije se i glavu duboko nakloni zajedno s celebrantom i đakonom križu, a onda srednje celebrantu; pokrije glavu i sklopljenih ruku polazi pred đakonom k oltaru; na ulazu u crkvu križa se blagoslovenom vodom, koju mu pruži ceremonijar. Došavši pred oltar, otkrije se, te, ako je ulaz sa strane evanđelja, povuče se malo, da ispred njega mogu proći đakon i celebrant. Bired preda ceremonijaru ili akolitu, te dok celebrant načini reverenciju prema oltaru, genufektira in plano.</p>	<p>Obučen u roketu daje znak naklonivši se celebrantu, da se može ići, načini duboki naklon glavom prema križu, te sklopljenih ruku, otkrite glave polazi za akolitima i pred subđakonom. Ako je običaj, na ulazu u crkvu uzet će vode i dati subđakonu i đakonu, te se i sam njom prekrižiti. Došavši pred oltar stat će na desno đakonu ali malo otraga, uzeti od njega bired njegov i celebrantov, onda subđakonov, te ih staviti na sjedala. Kad celebrant napravi reverenciju prema oltaru, genufektirat će in plano, te stati sa strane epistole licem k strani evanđelja i kleknuti in plano.</p>	<p>Turifer priredi vatru u kadijoni; kad ostali pozdrave križ, i on će to učiniti, a onda i celebranta pozdraviti. Polazi prvi k oltaru držeći u desnoj kadijonicu a lijevu drži na prsima. Na ulazu u crkvu ne križa se blagoslovenom vodom. Došavši pred oltar, stane u sredini, ali malo dalje od oltara, da daje mjesto celebrantu; tu genufektira, kad celebrant učini reverenciju oltaru, te odmah polazi k stoliću i stane između akolita. Akoliti uzmu svijetnjake s upaljenim svijećama i nakon dubokoga naklona glave prema križu a maloga prema celebrantu, polaze za turiferom u crkvu; na ulazu se ne križaju. Desni drži svijetnjak tako, da ga desnom rukom drži nešto iznad sredine a lijevom na podnošku, a lijevi obratno: lijevom gore, a desnom dolje. Došavši k oltaru jedan stane na uglu na strani evanđelja a drugi na strani epistole; genufektiraju i odmah polaze k stoliću, stave na nj svijetnjake u unutrašnje uglove, te sklopljenih ruku kleknu na svom mjestu.</p>
<p>Zajedno s đakonom i ostalim ministrima odgovara celebrantu kod pristupnih molitava stojeći mu s lijeva. Na <i>Miseratur tui</i> te na <i>tibi pater</i> i <i>te pater</i> vlada se kao đakon.</p>	<p>Za pristupnih molitava sklopljenih ruku kleči in plano na strani epistole licem okrenut prema strani evanđelja i zajedno s ostalima odgovara celebrantu uz dužne naklone glavom.</p>	<p>Akoliti za pristupnih molitava sklopljenih ruku kleče kod stolića licem okrenuti k oltaru, te i oni s ostalima odgovaraju celebrantu. Između njih kleči turifer umjereno nišući kadijonicu, te i on odgovara zajedno s akolitima.</p>

Dio sv. mise	Celebrant	Đakon
3. <i>Stavljanje tamjana.</i>	Rekavši <i>Oremus</i> uz propisane akcije uzlazi k oltaru sklopljenih ruku. Poljubivši oltar okrene se licem prema strani epistole, lijevu ruku stavi na prsa a desnom stavlja tamjan u kadionicu govoreći: <i>Ab illo</i> etc. Predavši žličicu đakonu blagoslovi desnom rukom tamjan u kadionici ne govoreći ništa. Primi od đakona kadionicu.	Prati celebranta k oltaru bez inklinacije. Malo odstupi od oltara, primi od ceremonijara (ili turifera) navikulu, te uz dužne poljupce dade žličicu celebrantu, nakloni mu se i kaže: <i>Benedicite</i> etc. te drži navikulu, dok celebrant stavlja tamjan u kadionicu. Preda navikulu ceremonijaru (turiferu) a od turifera uzme kadonicu, te je uz poljupce preda celebrantu.
4. <i>Incenzacija oltara.</i>	Primivši od đakona kadionicu okrene se k oltaru napravi reverenciju, te najprije incenzira križ (1, 2, 3), opet napravi reverenciju, te [incenzira moći ili kipove svetih sa strane evanđelja (4, 5), opet reverenciju križu i stojeći još u sredini incenzira moći ili kipove sa strane epistole (6, 7) i sada bez reverencije nastavi incenzirati oltar najprije sa strane epistole (8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15); vrativši se u sredinu, načini reverenciju prema križu, te incenzira stranu evanđelja (16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26) u sredini opet reverenciju, te još sa tri zamašaja pokadi prednju stranu oltara na strani epistole (27, 28, 29), preda đakonu kadionicu i bude pokaden od njega.	Dok celebrant pravi reverenciju križu, genuflektira, prati celebranta ostajući na supedaneju, dok incenzira i lijevom rukom pridržava kazulu, dok desnu drži na prsima. Kad je oltar incenziran, pusti kazulu, primi od celebranta kadionicu, te stane in plano i pokadi celebranta duboko naklonivši glavu prije i poslije; kadionicu preda turiferu.
5. <i>Introit i Kyrie.</i>	Okrene se ka knjizi i prekrizivši se govori sklopljenih ruku Introit, a poslije toga izmjenice s ministrima <i>Kyrie eleison</i> .	Dok celebrant čita Introit, stoji sklopljenih ruku na gornjoj stepenici celebrantu na desno, ali malo otraga. Ako nema ceremonijara, pokazat će Introit. Govori naizmjenice sa celebrantom <i>Kyrie eleison</i> .
6. <i>Gloria.</i>	Kad se svrši <i>Kyrie</i> dođe u sredinu i zapjeva: <i>Gloria in excelsis Deo</i> , dalje moli <i>submissa voce</i> zajedno s đakonom i subđakonom. Ako se ide sjediti kraćim putem, odmah gore napravi reverenciju oltaru, te praćen đakonom i sub-	Poslije <i>Kyrie</i> dođe u sredinu i bez genufleksije stane iza celebranta na gornjoj stepenici. Na <i>Deo</i> nakloni duboko glavu i uzade k celebrantu na desno, te snjim zajedno moli <i>Gloria</i> . Ako se ne ide sjediti, ostane uz njega

Subđakon	Ceremonijar	Turifer i akoliti
Prati celebranta s lijeve strane do oltara bez ikakve reverencije, dok celebrant nagnut moli ili ljubi oltar. Kad celebrant stavlja tamjan, stoji na lijevo iza njega sklopljenih ruku okrenut k njemu.	Kad celebrant dođe k oltaru, ustane, uzme od turifera navikulu, uzade s njim na supedaneju prema celebrantu, te dade navikulu đakonu i opet je poslije od njega uzme i preda turiferu.	Kad celebrant uzide k oltaru, ustanu sva trojica; akoliti ostanu stojeći sklopljenih ruku na svome mjestu, a turifer uzme sa stolića navikulu i preda je ceremonijaru, uzide s njim na supedaneju, te stane između oltara i đakona licem okrenut k celebrantu; pridržava kadionicu, dok celebrant meče u nju tamjan i preda kadionicu đakonu, od ceremonijara uzme navikulu.
Stoji s lijeve celebrantu na supedaneju, genuflektira, kad celebrant pravi reverenciju prema križu i prati ga kod incenzacije pridržavajući kazulu desnom rukom, a lijevu drži na prsima. Pri koncu incenzacije oltara pusti kazulu, te stane đakonu s lijeve in plano, dok đakon incenzira celebranta, te s njim zajedno duboko naklanja glavu prema celebrantu prije i poslije incenzacije.	Kad se počne incenzacija, uzme stalak s knjigom s oltara i drži ga stojeći in plano na strani epistole. Kad celebrant napravi reverenciju prema križu i polazi incenzirati stranu evanđelja, opet postavi knjigu na njezino mjesto. Kad đakon incenzira celebranta, stoji iza njega, te pravi inklinacije prema celebrantu prije i poslije incenzacije.	Akoliti <u>stoje</u> nepomično na svom mjestu sve do evanđelja. Turifer poslije metanja tamjana sišavši bez reverencije in planum epistole, stoji s desne ceremonijaru (ako ovoga nema, uzme knjigu sa stalkom i drži je, dok se oltar incenzira, kako je rečeno za ceremonijara). Poslije incenzacije celebranta, kod koje je valjalo, da se nakloni kao i ostali službenici, uzme od đakona kadionicu, te pođe s njom u sakristiju; u sredini pred oltarom genuflektira; opet se vrati sklopljenih ruku k oltaru, genuflektira u sredini i stane između akolita kod stolića.
Za introita i <i>Kyrie</i> stoji sklopljenih ruku desno od đakona in plano tako, da sa celebrantom i đakonom čini polukrug. Odgovara s đakonom na <i>Kyrie eleison</i> .	Pokazuje celebrantu Introit i stoji kod knjige na gornjoj stepenici licem prema celebrantu. Odgovara s ostalima <i>Kyrie eleison</i> .	Sva trojica <u>stoje</u> kod stolića.
Poslije <i>Kyrie</i> dođe u sredinu, te bez genufleksije stane in plano iza đakona. Na <i>Deo</i> duboko nakloni glavu i dođe k celebrantu na lijevo, te s njim moli <i>Gloria</i> . Poslije toga ili	Pokaže đakonu i subđakonu, kad im je počeo u sredinu oltara. Kad celebrant pjeva <i>Deo</i> , duboko nakloni glavu i dođe k celebrantu s desne đakonu i moli zajedno s ostalima <i>Gloria</i> .	<u>Stoje</u> na svojim mjestima kod stolića, no mogu pod pjevanjem, ako drugi sjede, također sjediti na posebnoj nižoj klupi, priredenoj bilo kod stolića, bilo kod ograde prezbiterija.

Dio sv. mise	Celebrant	Đakon
	<p>đakonom side sa strane epistole k sjedalima. Ako nije zgodno kraćim putem ići, tada se ide duljim; u tom slučaju ne čini gore reverenciju, nego dolje pred oltarom. Vraća se uvijek duljim putem, te reverenciju čini pred oltarom. Ako ne ide sjediti, stoji sklopljenih ruku u sredini, dok pjevači svrše pjevanje.</p>	<p>sklopljenih ruku do konca <i>Gloria</i>, a onda side na svoju stepenicu. Ako se ide sjediti, ravna se po onom, što je rečeno za celebranta. Kad se vrate od sjedala, stane iza celebranta na gornju stepenicu. Tu stoji i dok celebrant pjeva <i>Dominus vobiscum</i>.</p>
7. <i>Oracija.</i>	<p>Iza <i>Dominus vobiscum</i> polazi ka knjizi, te pjeva oraciju uz dužne inklinacije.</p>	<p>Poslije <i>Dominus vobiscum</i> polazi bez genufleksije po svojoj stepenici k strani epistole i tu stane ravno iza celebranta pazeći na inklinacije. Kod zadnje oracije poći će ka knjizi, da bude na pomoć celebrantu.</p>
8. <i>Epistola.</i>	<p>Svršivši oracije, čita <i>submissa</i> voće epistolu i gradual i ako je još što. Pri tom pazi na inklinacije i genufleksije, kako je na svojem mjestu rečeno (str. 61). Kad subđakon dođe, okrene se k njemu, stavi ruku na knjigu, da mu je subđakon poljubi, na to ga blažoslovi ne govoreći ništa, te pođe u sredinu oltara.</p>	<p>Kad ceremonijar ostavi celebranta, stupi na desno celebrantu ostajući na svojoj stepenici, te okreće listove, ako bude trebalo; na koncu epistole odgovori: <i>Deo gratias</i>. Kad dođe subđakon po blagoslov, stupi na stran, da mu dade mjesta.</p>

Subđakon	Ceremonijar	Turifer i akoliti
<p>ostane gore sklopljenih ruku do konca pjevanja <i>Gloria</i> ili polazi k sjedalima, gdje sjedi s lijeve celebrantu. Poslije <i>Gloria</i> stoji na svojem mjestu in plano uz dakona, dok celebrant pjeva <i>Dominus vobiscum</i>.</p>	<p>Ako se ide sjediti, vodi ih k sjedalima, predaje biret celebrantov đakonu. Dok oni sjede, on stoji in plano kod oltara sastrane epistole licem okrenut k puku, ili sjedi na desno đakonu i opet licem okrenut k puku. Daje znak, kad valja inklinirati i na koncu ustati i ići k oltaru, a sam ide pred njima, genuflektira zajedno s đakonom i subđakonom i ostaje na strani epistole. Ako se ne ide sjediti, ostaje gore uz dakona do konca pjevanja <i>Gloria</i>, tada dade znak, da sidu, a i sam side na stranu epistole.</p>	
<p>Poslije <i>Dominus vobiscum</i> polazi bez genufleksije per planum k strani epistole i stane ravno iza dakona.</p>	<p>Kod oracije stoji na gornjoj stepenici kao kod Introita i pokazuje celebrantu oracije i otvara listove. Kod posljednje oracije, ili ako je samo jedna, kod završetka ostavi celebranta i ide k stoliću.</p>	<p>Stoje, ili ako se kleči, kleče na svom mjestu.</p>
<p>Primi knjigu od ceremonijara, te od njega praćen dolazi u sredinu oltara, genuflektira i opet se vrati na svoje mjesto i poslije odgovora: <i>Amen</i>. Iza posljednje oracije pjeva epistolom. Pri tom pazi na inklinacije i genufleksije. Svršivši čitanje zatvori knjigu, ide u sredinu, genuflektira, te per planum dođe k celebrantu sa strane epistole, klekne na kraj supedaneja, knjigu pruži celebrantu i poljubi mu ruku; primivši blagoslov ustane, uz naklone preda knjigu ceremonijaru (đakonu) ili akolitu.</p>	<p>Uzme sa stolića knjigu, uz naklone je predaje subđakonu, prati ga s lijeve strane, ali malo otraga u sredinu oltara, genuflektira s njim, te opet polazi s njim na mjesto, gdje će čitati epistolom; tu stoji s lijeve strane malo iza njega i okreće listove ako treba. Kad subđakon svrši, odgovori <i>submissa</i> voće: <i>Deo gratias</i>. Prati subdakona poslije otpjevane epistole u sredinu oltara a onda na stranu epistole, te klekne zajedno sa subđakonom. Ustane, uz naklone primi knjigu od subdakona.</p>	<p>Turifer i akoliti <u>stoje</u> na svom mjestu a mogu i sjedjeti.</p>

Dio sv. mise	Celebrant	Đakon
9. <i>Evangelje.</i> a	Moli <i>Munda cor</i> i <i>Jube Domine</i> , te polazi da čita evangelje. Na koncu ne ljubi knjige niti ne govori: <i>Per evangelica.</i>	Čeka stojeći na istom mjestu i križa se po običaju, kad celebrant križa knjigu i sebe prije evangelja. Ako odmah u početku evangelja dolazi <i>Jesus</i> , inklinira prema križu, side in planum, primi od ceremonijara (akolita) uz dužne naklone knjigu, te s njom polazi per planum u sredinu, gdje genufektira, uzade k oltaru, stavi knjigu na oltar i tu ostane, dok celebrant čita evangelje.
b	Svršivši evangelje stavlja tamjan u kadionicu kao prije introita, no ne uzima kadiionice, nego se okrene k oltaru sklopljenih ruku. Kad đakon zamoli blagoslov, okrene se prema njemu, te kaže: <i>Dominus sit in corde tuo</i> etc., a govoreći: <i>In nomine Patris</i> etc. blagoslovi ga i postavi desnu ruku na knjigu, da je đakon poljubi. Sklopi ruke i stupi malo na stranu epistole, gdje stoji okrenut k oltaru.	Kad se stavlja tamjan, čini isto, što i prije introita, samo predavši navikulu ceremonijaru (turiferu) ne uzima od turifera kadiionice, nego sklopljenih ruku licem prema oltaru klekne na oba koljena na rub supedaneja i malo nagnut moli: <i>Munda cor</i> . Ustane, uzme knjigu s oltara, klekne na isto mjesto i pruživši knjigu prema celebrantu kaže: <i>Jube domne benedicere</i> . Dobivši blagoslov poljubi ruku celebrantu, ustane, nakloni se celebrantu i side in planum te stane na desno subdakonu licem okrenut k oltaru.
c	Tako stoji, dok đakon ne zapjeva: <i>Dominus vobiscum</i> , a tada se okrene prema njemu i tako stoji pod cijelim evangeljem sklopljenih ruku. Na <i>Sequentia (Initium)</i> pravi križ; na ime <i>Jesus</i> inklinira prema oltaru a na ostala imena svetih prema knjizi, iz koje đakon pjeva. Na koncu poljubi knjigu veleći: <i>Per evangelica</i> i bude incenziran.	Genufektira, kad pjevači otpjevaju gradual i polazi na mjesto, gdje će pjevati evangelje noseći knjigu, idući za subdakonom. Došavši na mjesto otvori knjigu i daje je subdakonu, te počne pjevati evangelje. Poslije <i>Sequentia (Initium)</i> incenzira knjigu. Na ime <i>Jesus</i> inklinira prema knjizi, isto tako ako treba pokleknuti. Kad svrši, pokaže subdakonu početak evangelja, malo se povuče natrag, da subđakon pođe mimo njega, incenzira celebranta, poklekne u sredini oltara na svojoj stepeniči.

Subđakon	Ceremonijar	Turifer i akoliti
Prihvati celebrantov misal sa stalkom i prenese ga na drugu stranu genufektirajući u sredini. Stoji kod knjige na gornjoj stepeniči i odgovara celebrantu. Ako drži misal, ne križa se, niti ne genufektira. Na koncu odgovori: <i>Laus tibi Christe</i> , te knjigu sa stalkom stavi bliže prema sredini oltara.	Uz propisane naklone daje đakonu knjigu, kad celebrant počne čitati evangelje; ali ga ne prati, nego ostane na svojem mjestu.	Turifer polazi u sakristiju po kadionicu, kad celebrant moli <i>Munda cor</i> ; u sredini valja da poklekne; kad se vrati, stane opet na svoje mjesto među akolite. Ako nema ceremonijara, jedan akolit uzme uz dužne naklone knjigu od subdakona i poslije je preda đakonu.
Kod stavljanja tamjana stoji kao kod istoga čina prije Introita; poslije toga odmah side bez reverencije in planum, gdje stoji malo prema strani evangelja okrenut k oltaru. Tu čeka đakona.	Kad celebrant svrši evangelje, vlada se, kako je rečeno kod stavljanja tamjana prije Introita. Poslije toga side s turiferom na stranu epistole i stoji mu s desne strane. Zatim vodi turifera i akolite per planum u sredinu pred oltar. Stane iza onoga mjesta, kamo će sići đakon dobivši blagoslov.	Kod stavljanja tamjana vlada se turifer kao prije Introita, samo što ne predaje kadiionice đakonu, nego je pridržti, te side s ceremonijarom in planum i stoji mu s lijeve strane. Polazi zatim sa ceremonijarom a za njim akoliti sa svijećama u sredinu pred oltar. Turifer stoji lijevo ceremonijaru (iza subdakona) a akoliti iza njih.
Genufektira zajedno s đakonom te sklopljenih ruku polazi pred njim na mjesto, gdje će se pjevati evangelje. Tu stane pred đakona licem okrenut prema njemu, primi od njega knjigu i drži je, dok đakon pjeva evangelje. Ne inklinira niti ne genufektira nego nepomično stoji. Kad đakon svrši, nosi bez genufleksije ravno k celebrantu knjigu, da je poljubi. Poslije zatvori knjigu i naklonivši se celebrantu side in planum, preda knjigu ceremonijaru, te poslije genufektira s đakonom.	Poklekne zajedno s ostalima, te polazi s turiferom naprijed na mjesto, gdje će se pjevati evangelje; stane malo na stranu, da pusti akolite i subdakona a onda stane iza đakona, te mu pruža kadionicu. Na koncu evangelja kaže: <i>Laus tibi Christe</i> ; preda kadionicu đakonu i pokleknuvši povede akolite sa svijećama na njihovo mjesto a sam stane na strani epistole.	Turifer poklekne s drugima i polazi s ceremonijarom. Dok se pjeva evangelje, stoji mu s lijeve, predaje ceremonijaru kadionicu i prima je od njega. Kad đakon incenzira celebranta, stoji mu s lijeve i primivši od njega kadionicu, genufektira i odlazi u sakristiju, a poslije se vraća bez nje k stoliću. Akoliti stanu uz subdakona licem prema đakonu. Stoje nepomično. Kad se svrši evangelje, pokleknju zajedno s ceremonijarom, te polaze na svoje mjesto.

Dio sv. mise	Celebrant	Đakon
10. <i>Credo.</i>	Poslije incenzacije stane u sredinu oltara te intonira <i>Credo in unum Deum</i> ; dalje moli submissa voce s đakonom i subđakonom. Na <i>Et incarnatus est . . . homo factus est</i> genuflektira. Kada svrši <i>Credo</i> , ako ide k sjedalima, načini reverenciju križu te polazi k sjedalima, kako je rečeno kod <i>Gloria</i> . Na <i>Incaratus est</i> etc. otkrije se i duboko nakloni glavu. Ako se ne ide k sjedalima, tada stoji sklopljenih ruku u sredini zmolara jedu đakona i subđakona. Na <i>Et incarnatus est</i> etc. bez inklinacije side na gornju stepenicu, te klekne na rub supedaneja. Kad đakon donese korporal, malo se pomakne prema strani evanđelja. Kad kor svrši pjevanje, poljubi oltar, okrene se k puku i pjeva <i>Dominus vobiscum</i> , a onda se istim putem okrene k oltaru i pjeva: <i>Oremus</i> , te tiho čita ofertor.	Vrijedi, što je rečeno kod <i>Gloria</i> i u predašnjemu stupcu za celebranta, osim što ide po burzu s korporalom i korporal stavlja na oltar. Biva to ovako: Ako se ide sjediti, poslije <i>Et incarnatus</i> — na mig ceremonijarov — ustane, stavi bired na sjedalo, te dođe pred celebranta, komu se nakloni, ide k stoliću, uzme burzu s korporalom, došavši pred celebranta nakloni mu se, pred oltarom genuflektira, rasprostre korporal, opet genuflektira i dolazi k sjedalu, pokloni se celebrantu, dođe na svoje mjesto i sjedne. Ako se ne ide k sjedalima, to će poslije <i>Et incarnatus est</i> zajedno s celebrantom i subđakonom ustati i doći k oltaru, tu će genuflektirati i odmah uz stranu epistole sići k stoliću, da uzme burzu, s kojom se vraća duljim putem. Pred oltarom genuflektira na prvoj stepenici. Korporal rasprostre, a burzu stavi prema strani evanđelja. Na koncu <i>Credo</i> side (odnosno ostane, ako su bili na sjedalima) na svoju stepenicu, te tu stoji, dok celebrant zapjeva <i>Oremus</i> , a onda bez genufleksije uzade k njemu na desno.
11 <i>Offertorium.</i>	Čita submissa voce <i>Offertorium</i> sklopljenih ruku. Primi od đakona patenu s hostijom, te je po propisu prikaže. Sklopi ruke, a kad subđakon kaže: <i>Benedicite, Pater reverende</i> , lijevu stavi na oltar, a desnom napravi križ nad posudicom s vodom govoreći: <i>Deus, qui humanae substantiae</i> . Poslije primi kalež, te ga zajedno s đakonom prikaže; iza toga moli običnim načinom: <i>In spiritu humilitatis</i> i <i>Veni sanctificator</i> .	Stojeći desno celebrantu skine velum s kaleža, što ga je subđakon donesao. Patenu s hostijom uz dužne poljupce preda celebrantu. Ulije u kalež vino, a subđakon vodu; obriše kapljice te preda celebrantu kalež, ali ga još pridržava desnom rukom i govori zajedno s celebrantom: <i>Offerimus tibi</i> . Na to palom pokrije kalež a onda preda patenu subđakonu, da je omotan u velumu drži, pri tom mu pomaže zgodno složiti velum. — Ako nije bilo <i>Credo</i> , tada najprije, kad subđakon donese kalež na oltar, rasprostre korporal.

Subđakon	Ceremonijar	Turifer i akoliti
Vlada se kao kod <i>Gloria</i> , osim ovih posebnosti. Ako se ide k sjedalima, poslije <i>Et incarnatus . . . et homo factus est</i> , kada đakon ustane, da nosi korporal na oltar, otkrije se i ustane i stoji, dok đakon pozdravi celebranta, a onda sjedne i pokrije se; kad se đakon vrati i nakloni celebrantu, opet se otkrije i ustane, te uz naklon sjedne zajedno s đakonom. Ako se ne ide sjediti, na <i>Et incarnatus est</i> kleči na rubu supedaneja s celebrantom i đakonom, a poslije opet stoji celebrantu s lijeve do konca pjevanja, a onda (kao i kad se vrati od sjedala) stane na svoje mjesto in plano i tu ostane, dok celebrant ne zapjeva: <i>Oremus</i> prije ofertora, a zatim genuflektira na svojem mjestu i polazi per planum k stoliću.	Stoji kao kod <i>Gloria</i> ; daje znak, kad valja ići k sjedalima. Poslije: <i>Et incarnatus est</i> dođe pred celebranta i nakloni mu se, onda daje znak đakonu, da ide po burzu, te ide pred njim k stoliću, uzme burzu s korporalom i preda je đakonu tako, da otvor burze gleda k đakonu; ostane na svom mjestu i na koncu daje znak, da valja ići k oltaru, gdje zajedno s ostalima genuflektira, te polazi ka knjizi, da pokaže celebrantu ofertor. — Ako se ne ide sjediti, kad pjevači dođu do <i>Et incarnatus est</i> , daje znak, da siđu na gornju stepenicu, i on tu kleči zajedno s celebrantom i asistentima. Kad ustanu i dođu k oltaru, genuflektira s đakonom i polazi k stoliću, gdje mu preda burzu. Ostane in plano na strani epistole. Per planum polazi ka knjizi, u sredini genuflektira.	Kao kod <i>Gloria</i> . Ako sjede, tada imaju ustati, kad ustane đakon i ide po burzu, i stoje, dok se ne vрати i sjedne, tada i oni sjednu.
Stavi na ramena velum pomoću akolita, skine velum s kaleža, lijevom prihvati za držak kaleža a desnu preko veluma odzgo stavi, da što ne padne (Ako nije bilo <i>Credo</i> , na palu stavi burzu s korporalom). Uzade k oltaru kraćim putem sa strane epistole i stane đakonu s desne; otare purifikatorom kalež. Prije nego će uliti vodu, podigne posudicu prema celebrantu i kaže: <i>Benedicite pater reverende</i> . Uz pomoć đakona zgodno pokrije patenu velom te bez reverencije okrenuvši se za lijevom rukom side u sredinu in planum; genuflektira na	Kad celebrant pročita ofertor, side od oltara, u sredini genuflektira, te per planum pređe na stranu epistole, gdje stane s desne subđakonu, komu daje posudice s vinom i vodom, ako akolit nije dosta spretn, inače stane kod stolića.	Turifer odlazi po kadičonicu genuflektirajući u sredini. Vraća se, kad celebrant prikazuje vino i pokleknuvši u sredini stane kod stolića. Akolit drugi pomaže subđakonu staviti na ramena velum humerale. Akolit prvi uzne posudice s vinom i vodom, te će ih dodavati subđakonu i od njega uzimati ali bez poljubaca. Dalje stoje obojica na svom mjestu kod stolića, dok se svrši incenzacija oltara.

Dio sv. mise	Celebrant	Đakon
12. <i>Incezacija.</i>	Stavlja tamjan kao prije Introita, samo što govori: <i>Fer intercessionem</i> . Primivši kadionicu pokadi oblata a da prije ne pravi nikakove reverencije prema križu; svršivši incenzaciju oblata napravi reverenciju križu, te incenzira križ i oltar kao prije Introita, samo što govori: <i>Dirigatur Domine</i> . Na koncu bude sam incenziran.	Kod stavljanja tamjana vlada se kao kod iste akcije prije Introita. Kad celebrant kadi oblata, desnom rukom pridržava kalež na podnošku a lijevom podiže malo kazulu. Kad se incenzira križ, pomakne kalež iz sredine k strani epistole; čim je incenziran križ, postavi ga opet u sredinu. Prati celebranta kod incenzacije oltara uz reverencije, kako je rečeno kod incenzacije prije Introita. Incenzira celebranta, zatim (kor i na koncu) subdakona; preda turiferu kadionicu i stane na svoju stepenicu iza celebranta i bude od turifera incenziran.
13. <i>Lavabo;</i> <i>Orate fratris i Praefatio.</i>	Pere ruke na mjestu, gdje je bio incenziran govoreći: <i>Lavabo</i> etc. Vrati se u sredinu i moli: <i>Suscipe sancta Trinitas</i> , poljubi oltar, okrene se i kaže <i>Orate fratres</i> i napravi potpuni okrug. Moli sekrete i pjeva prefaciju	Ako je gotov s incenzacijom, te je i sam incenziran, odgovara stojeći iza celebranta na svojoj stepenici: <i>Suscipiat</i> . Na istom mjestu stoji sklopljenih ruku do konca prefacije. Ako nema ceremonijara, okrenut će listove na misalu, ali ne će gore ostati nego samo toliko, koliko treba, da okrene list.
14. <i>Sanctus;</i> <i>Kanon do pretvorbe.</i>	Moli zajedno s ministrima <i>Sanctus</i> i <i>Benedictus</i> , a poslije nastavi kanon i pretvorbu.	Pri koncu prefacije bez ikakove reverencije uzade k celebrantu na desno, te srednje nagnut moli s njim <i>Sanctus</i> i <i>Benedictus</i> , a tada po drugoj stepenici, pokleknuvši u sredini, dođe na lijevu celebrantu, gdje mu pokazuje, što mu je čitati. Kad celebrant govori: <i>Quam oblationem</i> side

Subdakon	Ceremonijar	Turifer i akoliti
najnižoj stepenici, te stoji in plano ne naklanjajući se niti genufektirajući.	Kad celebrant govori: <i>In spiritu</i> uzme navikulu od turifera, te s njim uzade na supedanej. Kod stavljanja tamjana drži se kao prije Introita. Sišavši in planum prođe per planum (u sredini genufleksija) na stranu evanđelja, gdje pridržuje knjigu, dok se oltar incenzira. Knjigu stavi blizu korporala i ostane kod knjige. Turifer ga incenzira, gdje ga nađe.	Turifer. Kod stavljanja incenza kao prije Introita kod iste akcije. Ako nema ceremonijara, drži knjigu za incenziranje oltara. Poslije incenzacije celebranta prati đakona, dok ostale incenzira, s lijeve strane malo iza njega. Incenzira đakona duplicitu i duplici ictu; ceremonijara unico ductu, duplici ictu i akolite. Puk incenzira triplici ductu (u sredini, sebi na lijevo i na desno) unico ictu. Svaki puta se nakloni prije i poslije incenzacije. Genufektira u sredini i odnese kadionicu u sakristiju.
Odgovara: <i>Suscipiat</i> spustivši ruku s patenom. Inače stoji nepomično na svom mjestu do podkonac prefacije.	Stoji kod knjige uz celebranta, dok moli sekrete i pjeva prefaciju.	Poslije incenziranja celebranta prvi akolit uzme posudicu s vodom a drugi rupčić, uzadu na gornju stepenicu oltara, naklone se celebrantu, koji si pere ruke, dok mu prvi polijeva ruke vodom, drugi mu pruži rupčić. Opet se naklone i vrate k stoliću, stave na nj stvari i stoje na svom mjestu do <i>Sanctus</i> . Dok ih turifer incenzira, okrenu se k njemu, te se naklone prije i poslije incenzacije.
Pri koncu prefacije spusti ruku s patenom, uzade s lijeve celebrantu, te srednje nagnut moli s njime: <i>Sanctus</i> i <i>Benedictus</i> , ali na koncu ne pravi križa. Side bez ikakove reverencije, a niti dolje ne genufektira. Kad đakon klekne	Na <i>Sanctus</i> pusti između sebe i celebranta subdakona, te s njima zajedno moli <i>Sanctus</i> i <i>Benedictus</i> . Side dolje, genufektira u sredini in plano i ode na stranu epistole, gdje klekne na najnižu stepenicu. Na <i>Quam oblationem</i> ustane i	Prvi akolit, ako to tko drugi ne čini, pozvoni na <i>Sanctus</i> i na podizanje; inače obojica kleče na svojem mjestu od <i>Sanctus</i> do poslije podizanja. Turifer pod konac prefacije dođe s kadionicom, te stane, odnosno kleči među ako-

Dio sv. mise	Celebrant	Đakon
15. <i>Kanon poslije podizanja i Pater noster.</i>	Moli redom molitve, kako su u misalu. <i>Pater noster</i> pjeva, isto tako <i>Per omnia saecula saeculorum</i> i <i>Pax Domini</i> .	na drugu stepenicu, u sredini genufektira, i stane s desne celebrantu, te kad se on nagne, klekne na rub supedaneja. Poslije podizanja hostije ustane i otkrije kalež, te opet klekne na isto mjesto. Poslije podizanja kaleža ustane, pokrije kalež, genufektira i pođe na lijevu celebrantu, gdje opet genufektira. Stoji na lijevo celebrantu i pokazuje mu molitve, te okreće listove. Na riječi: <i>Supplices te rogamus</i> ne inklinira, niti se križa na: <i>Omni benedictione</i> a ni u prsi ne udara na: <i>Nobis quoque peccatoribus</i> . Na riječi: <i>Per quem haec omnia</i> genufektira i pođe na desnu celebrantu, otkrije kalež i genufektira. Kod riječi: <i>Per ipsum</i> pridržava s dva prsta desne ruke kalež na podnožju, a kad celebrant otare prste nad kaležem, pokrije kalež i genufektira i ostane gore, dok celebrant počne <i>Pater noster</i> . Na <i>Oremus</i> nakloni se glavom prema Sakramentu; a kad celebrant počne pjevati <i>Pater noster</i> , genufektira i siđe na svoju stepenicu iza celebranta. Na <i>Et ne nos inducas</i> genufektira i uzade k celebrantu na desno, uzme od subdakona patenu, otare je purifikatorom i drži; kad celebrant hoće da uzme patenu, poljubi đakon patenu i ruku celebrantu. Otkrije kalež, genufektira i opet, kad celebrant pusti partikulu u kalež, pokrije ga i genufektira.
16. <i>Agnus Dei.</i>	Govori zajedno s ministrima <i>Agnus Dei</i> .	Stojeći s desne celebrantu govori zajedno s njima duboko naklonivši glavu <i>submissa voce Agnus Dei</i> , te se tri puta udara desnom rukom u prsa. Na to na istom mjestu klekne i kleči, dok celebrant izmoli prvu molitvu prije sv. pričesti.

Subđakon	Cereemonijar	Turifer i akoliti
prije pretvorbe, klekne i on na najnižu stepenicu i ostane klečeći, dok se ne svrši podizanje. Tada ustane i stoji nepomično dalje. Stoji nepomično na svojem mjestu; kad celebrant pjeva: <i>Et ne nos inducas</i> genufektira na najnižoj stepenici, te uzade k oltaru desno đakonu; preda đakonu patenu, a akolit mu skine s ramena velum; genufektira i siđe na svoje mjesto in planum i tu stoji. Kad celebrant zapjeva <i>Pax Domini</i> , genufektira na najnižoj stepenici i dođe k celebrantu na lijevo, gdje s njim zajedno genufektira.	stavi tamjan bez blagoslova, te opet klekne na najnižu stepenicu na lijevo turiferu. Na podizanje duboko naklanja glavu. Poslije podizanja ustane i stoji na strani epistole. Kad celebrant govori: <i>Per quem haec omnia</i> pođe per planum u sredinu pred oltar, gdje iza subdakona genufektira, te po strani evanđelja uzade k celebrantu na lijevo, gdje s njim zajedno genufektira. Tu ostane do <i>Agnus Dei</i> . Te okreće listove i svakiput genufektira sa celebrantom. Na: <i>Et dimitte nobis</i> daje znak đakonu i subđakonu, da dođu k oltaru. Isto tako na <i>Pax Domini</i> daje znak subđakonu, da dođe gore, te se malo pomakne k strani evanđelja, da mu dade mjesta.	litima. Na <i>Quam oblationem</i> ustane i pristupi k cereomonijaru, koji mu stavi tamjan u kadionicu. Klekne na najnižu stepenicu desno cereomonijaru, te za podizanja incenzira. Poslije podizanja nosi kadionicu u sakristiju. U sredini oltara pravi jednostavnu genufleksiju. Turifer vrativši se genufektira jednostavno u sredini, te dođe k stoliću i stane između akolita, koji stoje na svojem mjestu. Na <i>Et dimitte nobis</i> prvi akolit genufektira i uzade po stepenicama sa strane epistole k subđakonu, uzme objema rukama velum, genufektira i odlazi k stoliću, tu složi velum i stavi ga na stolić.
Stojeći s lijeva celebrantu moli kao i đakon zajedno s celebrantom <i>Agnus Dei</i> i udara se u prsa. Iza toga genufektira i ode na svoje mjesto in planum, gdje stoji iza celebranta.	Stojeći na lijevo subdakonu moli također dubokim naklonom glave <i>Agnus Dei</i> i udara se tripot u prsa; genufektira sa subđakonom i stane ka knjizi.	Stoje na svojim mjestima kod stonca. Na <i>Agnus Dei</i> duboko naklone glavu i udaraju se u prsa.

Dio sv. mise	Celebrant	Đakon
17. <i>Pax.</i>	Svršivši celebrant prvu molitvu prije pričesti poljubi oltar i dade <i>Pax</i> đakonu, te nastavi drugu molitvu i treću.	Kad celebrant svrši prvu molitvu, ustane, poljubi oltar, a da ne stavlja na nj ruke i primi <i>Pax</i> od celebranta uz propisane reverencije. Genuflektira i siđe in planum, okrene se k subđakonu i bez genufleksije dade mu <i>Pax</i> uz propisane reverencije, genuflektira i uzade k celebrantu na lijevo, gdje stoji kod knjige.
18. <i>Pričest.</i>	Poslije treće molitve genuflektira, uzme svetu hostiju i govori triput: <i>Domine, non sum dignus</i> , te se njom pričesti. Uzme zatim sv. Krv, te purifikaciju i abluciju, a da se ne miče iz sredine.	Kad celebrant govori: <i>Domine, non dignus</i> , srednje se nagne, ali ništa ne govori, i ne udara se u prsa. A kad se celebrant pričesćuje, stoji duboko nagnut, ali ne cijelo vrijeme, nego samo dok uzima hostiju i poslije, dok pije sv. Krv.
19. <i>Communio i Post-communio.</i>	Kad je ispio abluciju, ostavi subđakonu, da otare kalež, a sam polazi, da čita iz knjige na strani epistole <i>communio</i> , dođe u sredinu, pjeva <i>Dominus vobiscum</i> , te pođe na stranu epistole, da pjeva <i>Postcommunio</i> ; vrati se opet u sredinu.	Kad celebrant opere ruke, otvori u misalu <i>communio</i> mise dana, te prenese misal na stranu epistole; ide po svojoj stepenici i u sredini genuflektira. Ako nema ceremonijara, pokaže celebrantu <i>communio</i> i odmah stane iza njega na svoju stepenicu. Ako je ceremonijar, odmah, kad stavi knjigu na oltar, stane iza celebranta. Prati celebranta u sredinu i opet natrag ka knjizi idući po svojoj stepenici, u sredini ne genuflektira.

Subđakon	Ceremonijar	Turifer i akoliti
Kad đakon silazi od oltara, malo se pomakne k strani evanđelja, te se okrene k đakonu, od kojega uz reverencije primi <i>Pax</i> , genuflektira i polazi s ceremonijarom (turiferom), da ostalima u koru dade <i>Pax</i> ; kad se vrati, genuflektira, dade <i>Pax</i> svome pratiocu, opet genuflektira i uzade k celebrantu na desno ne genuflektirajući gore. Ako nema kora, tada primivši od đakona <i>Pax</i> dade ga ceremonijaru (turiferu), genuflektira i pođe na desnu celebrantu.	Kad celebrant svrši prvu molitvu prije pričesti, genuflektira i siđe dolje, te stane subđakonu s lijeva ali malo iza njega. Genuflektira zajedno s njim, te ga prati, kad polazi davati <i>Pax</i> . Kad se vrati, genuflektira, primi <i>Pax</i> uz dužne reverencije, genuflektira, te ide, da dade <i>Pax</i> turiferu. Ako nema kora, tada primi odmah od subđakona <i>Pax</i> , genuflektira i polazi, da ga dade turiferu. Poslije toga stane in plano na strani epistole.	Ako nema ceremonijara, tada turifer dođe na njegovo mjesto iza subđakona, te ovoga prati, ako ima koru davati <i>Pax</i> , te poslije sam primi od njega, ili ako nema kora, odmah primi od subđakona <i>Pax</i> , kako je rečeno za ceremonijara. Poslije dođe k stolici i dade akolitima <i>Pax</i> . Akolit prvi prima <i>Pax</i> od turifera i dade ga drugome.
Na <i>Domine, non sum dignus</i> i kod pričesti s obje prilike vlada se kao đakon. Kad celebrant spusti ruke veleći: <i>Quid retribuam</i> , subđakon otkrije kalež i genuflektira s njim. Poslušuje celebranta vinom i vodom kod purifikacije i ablucije, te mu metne na prste purifikator.	Na <i>Domine, non sum dignus</i> i kod sv. pričesti s obje prilike vlada se, kako je rečeno za đakona. Daje znak akolitima, kad im je donesti posudice s vinom i vodom te velum za kalež na oltar.	Na <i>Domine, non sum dignus</i> i kod pričesti vladaju se kao i viši službenici. Na <i>Quid retribuam</i> prvi akolit uzme posudice s vinom i vodom i nosi ih genuflektirajući in plano k subđakonu. Kad ih primi natrag, nakloni se i odnese posudice na stolić, te stane na svoje mjesto. Drugi akolit na iste riječi uzme velum od kaleža i kleknuvši u sredini odnese ga na oltar na stranu evanđelja. Vrati se odmah natrag na svoje mjesto pokleknuvši u sredini pred oltarom.
Poslije ablucije sklopljenih ruku siđe in planum, genuflektira u sredini i uzade k celebrantu na lijevo. Otare kalež i složi ga, te ga ponese, pokleknuvši u sredini, na stolić. Tada stane iza đakona in planum, ako je na strani epistole bez genufleksije, a ako je u sredini, genuflektira. Prati celebranta kao i đakon per planum i stoji kod <i>Postcommunio</i> kao kod kolekta.	Kad je đakon prenesao knjigu, stane k njoj, te pokazuje celebrantu <i>Communio</i> , a poslije <i>Postcommunio</i> i okreće listove. Poslije zadnje zatvori knjigu, ako se iz nje ne čita posljednje evanđelje.	Stoje na svojemu mjestu kod stolica.

Dio sv. mise	Celebrant	Đakon
20. <i>Ite missa est.</i>	Okrene se k puku i zapjeva <i>Dominus vobiscum</i> i ostane tako stojeći, ne govoreći ništa, dok đakon otpjeva: <i>Ite missa est.</i> Tada se okrene k oltaru i moli <i>Placeat tibi.</i>	Dok pjevači odgovaraju na celebrantov pozdrav, okrene se bez kakove reverencije za desnom rukom k puku i pjeva: <i>Ite missa est</i> okrene se k oltaru i malo se povuče na stranu epistole, da dade mjesta subdaku.
21. <i>Blagoslov i posljednje evanđelje.</i>	Izmolivši <i>Placeat</i> poljubi oltar i uz propisane kretnje govoreći <i>Benedicat vos</i> okrene se k puku i dade blagoslov, te odmah pođe na stranu evanđelja, gdje čita evanđelje uz obične ceremonije.	Kad celebrant poljubi oltar, klekne na kraj supedaneja, te se prekriži, kad celebrant daje blagoslov; ustane i ostane stojeći na istom mjestu malo okrenut k celebrantu, te se križa, naklanja i genufektira sa celebrantom,
22. <i>Svršetak i porratak u sakristiju.</i>	Svršivši evanđelje dođe u sredinu, te bez inklinacije siđe zajedno s đakonom i subdakuom in planum, primi bired, te genufektira ili duboko nakloni glavu pred oltarom, pokrije se i polazi za đakonom u sakristiju, gdje se nakloni križu i lakim naklonom odzdravi službenicima. Skine odijelo.	Kad celebrant svrši evanđelje, uzade k oltaru, te zajedno sa celebrantom siđe in planum, preda uz dužne poljupce bired celebrantu i uzme svoj, genufektira, te iza subdakona pokrite glave vraća se u sakristiju, gdje se nakloni križu a srednje celebrantu, te skine odijelo.

Subđakon	Ceremonijar	Turifer i akoliti
Stoji na svom mjestu in plano. Ako valja prenesti knjigu, učini to, kad đakon otpjeva: <i>Ite missa est</i> genufektirajući in plano u sredini, kad knjigu nosi na stranu evanđelja i ondje klekne, da primi blagoslov.	Stoji in plano na strani epistole.	Stoje na svojem mjestu kod stolića.
Klekne zajedno s đakonom na kraj supedaneja i križa se na blagoslov; ustane i pođe na lijevu celebrantu, da bude uz njega, dok čita evanđelje. Ako drži tablicu, tada se ne križa i ne genufektira, inače sve to čini zajedno sa celebrantom. Ako celebrant čita evanđelje iz knjige, kad svrši, zatvori knjigu.	Na blagoslov kleči na najnižoj stepenici. Kad celebrant čita evanđelje, stoji na istom mjestu, te se križa, ako treba, naklanja i genufektira.	Na svojem mjestu kleče pod blagoslovom, a pod evanđeljem stoje križajući se i praveći ostale reverencije s drugim službenicima.
Prati celebranta poslije evanđelja u sredinu, zajedno s njim siđe in planum, dobije od ceremonijara bired, genufektira, pokrije se i pred đakonom ide u sakristiju. Ovdje pozdravi križ a onda srednjim naklonom glave celebranta, te skine odijelo.	Na koncu evanđelja uzme birete, te povede turifera i akolite u sredinu, preda đakonu najprije bired celebrantov, a onda njegov, tada subdakuom njegov, s njima zajedno genufektira, te za akolitima a pred subdakuom ide u sakristiju, gdje čini reverencije, kako je rečeno za dakona i subdakona.	Kad celebrant silazi od oltara, polaze od stolića pred oltar, gdje stanu, kako su stajali, kad su došli k oltaru iz sakristije. Genufektiraju, te polaze u sakristiju: turifer naprvo, a akoliti za njim. Tu učine reverencije, kako je rečeno za više službenike.